

УДК 336.11:338.532

DOI: 10.31891/2307-5740-2019-272-4-1-71-77

ВАСИЛЕЧКО Н. В.

Національний інститут стратегічних досліджень, м. Київ

ВАСИЛЬЦІВ Т. Г.

ДУ «Інститут регіональних досліджень імені М.І. Долишнього НАН України», м. Львів

ІНСТРУМЕНТАРІЙ ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ ЗМІЦНЕННЯ ФІНАНСОВОЇ БЕЗПЕКИ ДЕРЖАВИ: АСПЕКТ ПРОТИДІЇ УХИЛЕННЮ ВІД СПЛАТИ ПОДАТКІВ ІЗ ЗАСТОСУВАННЯМ ОФШОРНИХ ЗОН

Проаналізовано складові інструментарію державної політики зміцнення фінансової безпеки держави та їх ефективність в контексті протидії ухиленню від сплати податків із застосуванням офшорних зон. Обґрунтовано залежність вибору і поєднання інструментів державної політики зміцнення фінансової безпеки держави від рівня соціально-економічного розвитку держави та міри сформованості інституційного базису безпеки національної економіки. Проаналізовано іноземний досвід і міжнародно-правові та інституційні інструменти протидії офшоризації, їх впровадження у внутрішню державну політику.

Ключові слова: інструментарій державної політики, деофшоризація, фінансова безпека держави, податкова амністія, ухилення від сплати податків.

VASYLECHKO N.

National Institute for Strategic Studies, Kyiv

VASYLTSIV T.

Institute of Regional Research named after M.I. Dolishniy of the NAS of Ukraine, Lviv

PUBLIC POLICY INSTRUMENTS FOR STRENGTHENING OF THE STATE FINANCIAL SECURITY: TAX DEOFFSHORIZATION ASPECT

The article contains analysis of the state policy instruments for strengthening the financial security of the state and their effectiveness in the context of tax evasion counteracting, including offshore zones using. It is substantiated that the choice and combination of state policy instruments for strengthening the financial security depends on the level of social and economic development of the state and institutional base of national economy security formation. The authors of the article reveal tools to counteract tax evasion with the use of offshore zones in the context of strengthening the financial security of the state through such components as: subject-institutional maintenance of financial security, rules governing the economic behaviour of economic entities, direct and indirect methods, principles, institutional, legal, analytical, socio-psychological mechanisms, as well as administrative and economic instruments and their interaction. New economic challenges and threats, the non-standard and non-conventional situation and the critical severity of the problems associated with increasing tax evasion with the use of offshore zones objectively need to analyse the global trends of withdrawal and accumulation of capital, tendencies and macroeconomic consequences of withdrawal of capital from Ukraine, assessing the effectiveness of public policy on counteracting capital shifting. Regardless of the restrictions imposed by the government to counter the extraction of capital in offshore zones, the main stimulus when using such schemes remains economic interest. The analysis of foreign and international counteraction instruments on base erosion and profit shifting is presented as well as their implementation into domestic legislation.

Key words: state policy instruments, deoffshorization, state financial security, tax amnesty, tax evasion.

Постановка проблеми. Реалізація національних економічних інтересів кожної держави визначається, в тому числі, спроможністю забезпечити такий рівень фінансової безпеки, який буде достатнім для захисту від внутрішніх і зовнішніх загроз. Глобалізація світової економіки формує нові виклики, в результаті яких формується певний інструментарій державної політики.

Одним з таких викликів, які останнім часом стали об'єктом активної протидії більшості розвинених країн світу, є офшоризація податків та розмиття податкової бази за рахунок формального переміщення центрів діяльності у низькоподатковій юрисдикції.

Необхідність врахування цих загроз та викликів національній безпеці держави у фінансовій сфері, а також генерування дієвих інструментів протидії вимагає формування складної збалансованої системи інструментів державної політики, в тому числі з врахуванням та імплементацією міжнародних угод та рекомендацій.

Аналіз досліджень та публікацій. Тематиці інструментарію державної політики зміцнення фінансової безпеки держави, у тому числі в контексті протидії розмиванню бази оподаткування та виведенню прибутку з-під оподаткування, приділено багато уваги у дослідженнях вітчизняних та зарубіжних науковців. Зокрема, дослідженням питань економічної та фінансової безпеки держави займаються такі науковці, як Власюк О.С., Шемаєва Л.Г., Коваль О.П., Ляшенко О.М., Юрків Н.Я. Проблеми детінізації економіки та способи ухилення від сплати податків з використанням офшорних зон вивчали, серед інших, Флейчук М.І., Тищук Т.А., Крикуненко К.В., Шаров О.М. Велике значення для дослідження тематики має План щодо протидії розмиванню податкової бази та виведенню прибутків з-під оподаткування за кордон (Base erosion and profit shifting – BEPS), розроблений Організацією економічного співробітництва та розвитку.

Виділення невирішених частин. На даний момент визначення усіх компонентів інструментарію державної політики зміцнення фінансової безпеки держави в контексті деофшоризації та їх взаємодії досі залишається досить проблематичним. Зокрема, підписання Україною низки міжнародних угод у цій сфері потребує впровадження нових інструментів, в тому числі тих, які пов'язані з міжнародною співпрацею.

Формулювання цілей. Метою статті є узагальнення концептуальних характеристик державної політики та узгодити їх з основами державного управління у сфері фінансової безпеки із подальшим окресленням інструментарію протидії ухиленню від сплати податків із застосуванням офшорних зон. При цьому, основними складовими інструментального забезпечення є методи, механізми, базові та методичні інструменти, багатопараметричні та функціональні інструменти, а також інструменти вирішення прикладних завдань, які, в свою чергу, містять окремі дієві засоби, що забезпечує високу ефективність державного регулювання.

Виклад основного матеріалу. Під державною політикою зміцнення фінансової безпеки держави, на нашу думку, слід розуміти взаємоузгоджені дії органів державної влади у напрямку забезпечення важливих параметрів фінансової безпеки держави, нівелювання ризиків і загроз функціонування національної фінансової системи, сповільнення негативних процесів, які відбуваються у фінансовому секторі, і забезпечення визначених цілей зміцнення фінансової безпеки держави. Водночас ефектом державної політики з досягнення достатнього рівня фінансової безпеки є: (1) захищеність національних інтересів у фінансовій сфері – характеризує стан захищеності ключових інтересів держави, регіонів, громадян та підприємницьких структур у сфері національних та міжнародних фінансів від впливу ендегенних та екзогенних деструктивних чинників; стабільність фінансової системи – передбачає її стійкість до впливу зовнішніх та внутрішніх факторів та здатність забезпечити досягнення стратегічних й тактичних цілей розвитку держави; фінансова незалежність та конкурентоспроможність – здатність країни реалізовувати власну фінансову політику, повноцінно виконувати завдання і функції в сучасних умовах посилення фінансової глобалізації й зіткнення національних інтересів та визначати механізм і шляхи функціонування національної фінансової системи; здатність до розширеного відтворення – забезпечення достатності фінансових ресурсів, які знаходяться у розпорядженні домашніх господарств, підприємств, галузей, секторів економіки, регіонів і держави, які необхідні для виконання покладених функцій та задоволення потреб, а також досягнення їх ліквідності та збалансованості [1].

Зауважимо, що під методами державної політики зміцнення фінансової безпеки держави слід розуміти сукупність прямих і непрямих засобів, способів та інструментів впливу державних органів влади на фінансові детермінанти соціально-економічного розвитку, за допомогою яких у національній фінансовій системі встановлюються загальні правила та конкретні норми поведінки суб'єктів господарювання та структурних одиниць. Класично методи державної політики у фінансовій сфері класифікуються за ознакою форми впливу на прямі та непрямі. В свою чергу, прямі методи державного регулювання стосуються запровадження прямих заборон, примусу, квотування, ліцензування, тобто прямого державного втручання у діяльність економічних агентів, тоді як непрямі націлені на зміну відповідних характеристик, але не шляхом примусу чи заборони, а через створення відповідного економіко-правового середовища (бюджетної, грошово-кредитної, інвестиційної, податкової політики та ін.), запровадження стимулів та посилення мотивації до необхідної поведінки економічних суб'єктів у ринковому середовищі [2].

Крім того, в економічній літературі науковці виокремлюють додаткові методи державного регулювання: за впливом на механізми здійснення фінансової діяльності – економічні, адміністративні; за пріоритетністю застосування – основні, другорядні; за напрямом дії – посилюючі, стримуючі; за масштабами покриття – комплексної дії, специфічної дії; за функціями управління – фіскальні, захисні, регулюючі; за призначенням – обмежуючі, стимулюючі; за терміном дії – короткострокові, довгострокові; за глибиною втручання – системні, оперативні; за терміновістю реагування – перманентного впливу, негайної дії; за способом прояву – явні, приховані; за цілеспрямованістю дій – на обсяг фінансової діяльності, на структуру фінансових операцій, на посилення державного контролю [3].

Додамо, що вибір і поєднання інструментів державної політики зміцнення фінансової безпеки держави залежать від рівня соціально-економічного розвитку держави та міри сформованості інституційного базису безпеки національної економіки. При цьому, в економічно розвинутих країнах світу існує переконання про необхідність обмеження як прямого, так і опосередкованого державного регулювання фінансових відносин та максимального дотримання принципу ринкового саморегулювання. На нашу думку, рівень втручання державних органів влади в регулювання розвитку параметрів фінансової безпеки залежить від рівня розвинутої ринкової та соціально-економічного середовища держави. При проведенні будь-яких інституційних перетворень у країнах з транзитивною економікою провідну роль у зниженні невизначеності та ризику поведінки суб'єктів господарювання повинна відігравати саме держава як визначальний суб'єкт інституційного забезпечення фінансової безпеки, до повноважень якої належить створення формальних регламентів відносин між економічними агентами, забезпечення чіткої інтерпретації та дотримання встановлених правил.

На нашу думку, реалізацію державної політики зміцнення фінансової безпеки держави необхідно здійснювати в рамках: (1) інституційно-правового механізму – формування ефективної системи органів

публічного управління, яка б здійснювала регулюючий вплив на суб'єктів фінансових відносин, систематизацію законодавства у фінансовій сфері, нівелювання деструктивної дії суперечливих положень окремих нормативно-правових актів, структурування системи публічного контролю у фінансовій сфері; (2) організаційно-економічного механізму – розробка належних фінансово-економічних стимулів і мотивів до відповідної поведінки економічних суб'єктів, в результаті якої сектор функціонує та розвивається у відповідності до передбачених державою стратегічних пріоритетів та поточних завдань, а також формування відповідних організаційних структур управління та належної організації управлінських та господарських процесів; (3) інформаційно-аналітичного механізму – розвиток належного інформаційно-аналітичного забезпечення діяльності суб'єктів господарювання на різних рівнях управління, запровадження моніторингу рівня фінансової безпеки та її складових, прогнозування загроз, ризиків та розробку заходів з їх нейтралізації; (4) соціально-психологічного механізму – встановлення неформальних правил, звичаїв, традицій, менталітету, які базуються на закономірностях функціонування людської психіки та впливають на мотиви соціальної поведінки суб'єктів господарювання.

Зауважимо, що реалізація головних завдань, пов'язаних з забезпеченням ефективного функціонування, гарантування фінансової безпеки та реалізацією протидії ухиленню від сплати податків із застосуванням офшорних зон потребує планування, організації та реалізації виваженої державної політики. Беззаперечно, що боротьба із тіньовою фінансово-економічною діяльністю має власні характеристики, генерує та піддається специфічним ризикам і загрозам, що потребує нестандартних підходів до забезпечення фінансової безпеки.

Основними чинниками офшоризації економіки на посттрансформаційному етапі її розвитку є недоліки системи державного управління, серед яких: низька дієвість державного регулювання економічних процесів (незадовільний стан господарського законодавства, підміна регуляторної та контролюючої ролі держави неформальними угодами між економічними суб'єктами, руйнування інституційного середовища); позабанківський грошовий обіг; неефективність податкової системи (податкові пільги та нерівномірний перерозподіл податкового навантаження); недосконалість бюджетної системи, недоліки бюджетного планування та механізмів контролю за використанням бюджетних коштів (непрозорість формування і виконання бюджетів усіх рівнів, цільове та ефективне використання бюджетних коштів).

Як наслідок, використання офшорних юрисдикцій продовжує залишатися найпопулярнішим інструментом податкового планування, а схеми офшорної мінімізації оподаткування активно використовуються як суб'єктами господарювання із невеликими оборотами, так і світовими корпораціями, що зумовлює втрати бюджету, розбалансованість зовнішнього сектору економіки та диспропорційність розвитку реального сектору. Водночас необхідно враховувати, що недоцільно протидіяти ухиленню від сплати податків із застосуванням офшорних зон шляхом встановлення заборони володіння або посилення контролю іноземної компанії, що порушує базові принципи ринкової економіки, однак існує необхідність підвищення прозорості ведення підприємницької діяльності в закордонних юрисдикціях і протидії використанню таких компаній з метою ухилення від сплати податків.

Впродовж останніх років майже всі країни світу тією чи іншою мірою впроваджували адміністративні інструменти щодо контролю за рухом фінансового капіталу.

Так, в умовах азіатської фінансової кризи 1997–1999 рр. та масового відпливу капіталу низка азіатських країн, зокрема, Корея, Таїланд, Індонезія, Малайзія посилили режим контролю за капіталом шляхом запровадження мораторію на виплати за зовнішніми зобов'язаннями, замороження ринку облігацій зовнішньої державної позики, здійснення обов'язкового продажу частини експортної виручки на спеціалізованій торговельній сесії, розділення валютного ринку, проведення спеціалізованих аукціонів із продажу валюти для нерезидентів. Водночас досвід низки країн свідчить, що посилення контролю за відпливом капіталу під час фінансових криз забезпечувало лише тимчасовий ефект, різний за тривалістю, в свою чергу, ефективні заходи контролю посилювали ризики збитків легітимним операціям, зокрема, прямим іноземним інвестиціям та пов'язаним із торгівлею операціям хеджування, а також підвищували витрати доступу до міжнародних ринків капіталу.

Інший інструмент, який базується на податковій амністії, уможливорює більше шансів на повернення капіталів, оскільки включає сукупність адміністративних та економічних заходів держави, спрямованих на легалізацію фінансових і майнових ресурсів тіньового ринку та господарських процесів, що раніше вважались незаконними, а також звільнення від відповідальності осіб, які здійснили правопорушення, з метою зменшення бази оподаткування чи відмови від сплати податків. Основною метою запровадження податкових амністій є швидке наповнення дохідної частини державного бюджету; підвищення рівня добровільного дотримання податкового законодавства у майбутньому; стимулювання репатріації капіталу, виведеного за межі країни.

Зауважимо, що міжнародний досвід проведення податкової амністії свідчить про те, що результати її реалізації є ефективними у короткостроковій перспективі через тимчасове збільшення податкових надходжень до бюджету за рахунок тіньових доходів, проте у довгостроковому періоді вони є неоднозначними, оскільки здійснюють деструктивний вплив на фіскальну систему та зменшують стимули дотримання податкового законодавства. Більше того, емпіричні дослідження щодо загальної

результативності податкових амністій відсутні – тільки одна з двадцяти програм амністії є успішною [4]. Позитивним прикладом можуть слугувати США, де у 1982–1998 рр. на рівні штатів проводилися податкові амністії, в результаті чого до бюджету надійшло близько 2,1 млрд дол. США. Водночас досвід США свідчить, що податковий ефект від амністії є кращий, якщо після неї підвищується рівень контролю за сплатою податків. Отже, інструмент податкової амністії у країнах із транзитивною економікою, які характеризуються слабким інституційним середовищем, є доволі контроверсійним, який має супроводжуватися реальними реформами діючої податкової системи.

Зауважимо, що одним із визначальних ризиків застосування податкової амністії є легалізація доходів, отриманих незаконним шляхом. Інституцією щодо боротьби із цим явищем є Міжнародна група з протидії відмиванню брудних грошей (ФАТФ), яка відслідковує процеси імплементації таких заходів, вивчає способи і техніку відмивання грошей, розробляє превентивні та запобіжні заходи, сприяє загальносвітовій імплементації стандартів боротьби щодо відмивання грошей. У 2010 р. ФАТФ розробила основні принципи щодо протидії легалізації (відмивання) доходів, отриманих злочинним шляхом, та фінансування тероризму (ПВД/ФТ) при здійсненні податкової амністії. Зокрема, рекомендації ФАТФ унеможливають повне або часткове звільнення від вимог щодо ПВД/ФТ при реалізації податкової амністії, при цьому, національний уряд зобов'язаний забезпечити координацію діяльності та обмін інформацією з відповідними компетентними органами щодо виявлення, розслідування та судового переслідування будь-якого порушення вимог щодо ПВД/ФТ.

Водночас визначальними координаторами міжнародної боротьби з ухилення від сплати податків, відмивання коштів та фінансування тероризму через офшорні юрисдикції залишається Організація економічного співробітництва та розвитку (ОЕСР), ФАТФ, Єврокомісія, Світовий банк та країни «Великої двадцятки» (G-20) [5]. На особливу увагу заслуговує формування списку офшорних юрисдикцій ОЕСР, оскільки ті країни, які потрапляли до нього, мали бути піддані узгодженим санкціям з боку держав-членів ОЕСР. Такий список було підготовлено і презентовано у 2000 р., до якого потрапило 35 офшорних зон. Станом на сьогодні ОЕСР використовує не один, а три списки: «білий» містить країни, які імплемтували запропоновані ОЕСР стандарти, «сірий» – країни, які висловили намір приєднатися до стандартів ОЕСР, «чорний» – країни, які не приєдналися до стандартів ОЕСР [6].

З ініціативи ОЕСР/G20 розроблено План щодо протидії розмиванню податкової бази та виведенню прибутків з-під оподаткування за кордон (Base erosion and profit shifting – BEPS), метою якого є удосконалення податкового права як на міжнародному, так і на національному рівнях для гарантування оподаткування прибутку в тих юрисдикціях, де фактично здійснюється економічна діяльність і створюється додана вартість. Впровадження BEPS розпочато з мінімальних стандартів в рамках Програми розширеного співробітництва. Станом на сьогодні ініціатива включає 96 країн, в т.ч. Україну [7].

План BEPS передбачає такі заходи: вирішення проблем оподаткування компаній цифрового сектору економіки; боротьба з гібридними інструментами податкової мінімізації; удосконалення правил оподаткування контрольованих іноземних компаній; запобігання розмиванню бази оподаткування шляхом віднесення до витрат процентних та інших фінансових платежів; протидія податковим зловживанням, пов'язаним з використанням спеціальних режимів оподаткування, у контексті підвищення прозорості; протидія зловживанням із застосуванням конвенцій про уникнення подвійного оподаткування; запобігання штучному уникненню статусу постійного представництва; удосконалення правил трансферного ціноутворення щодо операцій з нематеріальними активами; удосконалення правил трансферного ціноутворення щодо штучного заниження прибутку шляхом прийняття значних сум договірних ризиків чи надання (розподілу) капіталу; удосконалення правил трансферного ціноутворення щодо угод з високим ступенем ризику; розробка методик збору й аналізу інформації про розмиття податкової бази та виводу прибутку з-під оподаткування; розробка вимог до обов'язкового розкриття інформації про угоди з використанням схем агресивного податкового планування; перегляд вимог до підготовки документів з трансферного ціноутворення та Звіту по країнах; удосконалення механізмів вирішення спорів щодо застосування договорів про уникнення подвійного оподаткування між країнами; розробка багатостороннього інструменту для внесення змін у двосторонні угоди між країнами щодо уникнення подвійного оподаткування [8].

Міжнародна організація Tax Justice Network сприяє підвищенню прозорості в сфері міжнародних фінансів шляхом здійснення пропаганди дотримання податкового законодавства та нівелювання механізмів ухилення від сплати податків, які уможливають уникнення власникам і розпорядникам капіталів їх обов'язків по відношенню до підприємств, діяльність яких створює додану вартість. Найвагомішим результатом вважається започаткування цією організацією обрахунку Індексу фінансової секретності, який дозволяє ідентифікувати, по-перше, країни, уряди яких створюють умови для таємниці фінансових потоків, по-друге, поточні тенденції збільшення чи зменшення рівня таємності серед країн, по-третє, нових суб'єктів у сфері ухилення від сплати податків із застосуванням офшорних зон. Обчислення цього індексу здійснюється на основі двох показників: фінансової таємниці та обсягу офшорних фінансових послуг [9].

Європейський Союз також здійснює кроки до впровадження заходів з протидії ухиленню від сплати податків із застосуванням офшорних зон. Так, у 2016 р. на виконання рекомендацій ОЕСР прийнято

Директиву ЄС 2016/116411, яка встановлює правила проти практики ухилення від сплати податків, містить юридично обов'язкові заходи щодо забезпечення мінімального рівня захисту від найбільш поширених форм агресивного податкового планування, а також індикатори агресивного податкового планування [10].

Одним з найбільш ефективних інструментів протидії мінімізації оподаткування з використанням технік міжнародного структурування бізнесу є оподаткування контрольованих іноземних компаній, сутність якого полягає в тому, що резиденти повинні включати в оподатковуваний дохід доходи або частину доходу, отриманого іноземною компанією, яка контролюється таким резидентом або його пов'язаними особами. Як наслідок, використання компаній, які зареєстровані у «податкових гаванях», втрачає економічний сенс, що уможливорює зменшити прихований відплив капіталу з країн, у яких безпосередньо здійснюються виробничі бізнес-процеси, до країн з низькоподатковими режимами.

Оскільки у більшості схем агресивного податкового планування певним чином використовуються інструменти трансфертного ціноутворення, то актуальним залишається запобігання поширенню практики штучного утворення фінансових потоків між підприємствами, що входять до складу однієї транснаціональної корпорації або промислово-фінансової групи (пов'язаними особами). Законодавство щодо державного регулювання трансфертного ціноутворення застосовується в усіх країнах ОЕСР. Прикладним механізмом з протидії негативним наслідкам трансфертного ціноутворення є стандарт ОЕСР «Керівництво щодо трансфертного ціноутворення для багатонаціональних корпорацій та податкових адміністрацій» [11], у якому визначені такі головні інструменти державної політики як дотримання принципу витягнутої руки – визначення цін для цілей оподаткування при здійсненні зовнішньоекономічних операцій між пов'язаними особами; ідентифікація основних моделей трансфертного ціноутворення, пов'язаних з неконтрольованими порівняльними цінами, цінами перепродажу, отриманням і розподілом чистого прибутку; застосування механізмів адміністрування трансфертних цін; визначення основних вимог до документації з трансфертного ціноутворення. Метою використання цього принципу є забезпечення належної податкової бази у кожній юрисдикції та уникнення подвійного оподаткування.

Одним із важливих елементів для розвитку трансфертного ціноутворення є удосконалення механізму розкриття та обміну інформацією з метою оподаткування відповідно до міжнародних стандартів.

Зауважимо, що незалежно від обмежень, які накладаються урядом для протидії виведенню капіталів в офшорні зони, основним стимулом при використанні таких схем залишається економічний інтерес. В умовах високого податкового навантаження суб'єкти господарювання готові здійснювати додаткові транзакційні витрати з метою мінімізації податкових зобов'язань, а обмежуючі заходи не спроможні забезпечити довготермінового ефекту. За таких умов, конкуруючи між собою за інвестиційний ресурс, країни-члени ОЕСР здійснюють політику поступового зниження податкового навантаження на корпоративні прибутки з одночасним поступовим переміщенням його непрямого оподаткування.

Так, впродовж останніх років в розвинутих країнах сформувався тренд зниження ставки податку на прибуток підприємств – Словаччина з 22 до 21 %, Великобританія – з 20 % до 18 %, Франція – з 33,3 % до 28 %, Угорщина – з 19 % до 9 %. Естонія взагалі відмовилась від класичного оподаткування нарахованого прибутку на користь оподаткування прибутку, що розподіляється підприємством. Такий податок значно спрощує розрахунки, нівелює можливість використання різноманітних схем з ухилення від оподаткування. Крім того, з 2018 р. ставка цього прибутку знижена з 20 % до 14 % для регулярного розподіленого прибутку – прибутку, сума якого не перевищує середнього розподіленого прибутку підприємства за три останні роки. З 2017 р. Грузія та з 2018 р. Латвія також ввели податок на розподілений прибуток.

Дієвим у сфері ухилення від сплати податків із застосуванням офшорних зон є використовуваний у різних державах інструментарій стимулювання не приховування податків. Зокрема, у Мексиці за умови не декларування прибутку, суб'єкти підприємницької діяльності повинні сплачувати 2,5 % податку на прибуток, який нараховується від залишкової вартості їх основних засобів, в результаті чого нівелюється мотивація до приховування від оподаткування [12].

Отже, протидія ухиленню від сплати податків із застосуванням офшорних зон в контексті зміцнення фінансової безпеки держави залежать від організаційної-функціональної спроможності набору методів, механізмів та інструментів її забезпечення, що визначають загальну ефективність державного регулювання (рис. 1). В цілях підвищення ефективності державної політики забезпечення фінансової безпеки держави необхідне здійснення регулюючих інструментів (з поєднанням адміністративного та економічного характеру) міжнародними фінансовими інституціями, органами державної влади, фінансово-кредитними інституціями та безпосередньо суб'єктами підприємницької діяльності.

Зауважимо, що лише комплексне поєднання і реалізація запропонованих механізмів, інструментів та засобів державної політики щодо боротьби з ухиленням від сплати податків із застосуванням офшорних зон дасть змогу сформувати дієву систему протидії виведенню капіталів з країни, в межах якої достатньою мірою реалізуються базові функції з підтримки макроекономічної та фінансової стабільності, економічного зростання та фінансової безпеки держави.

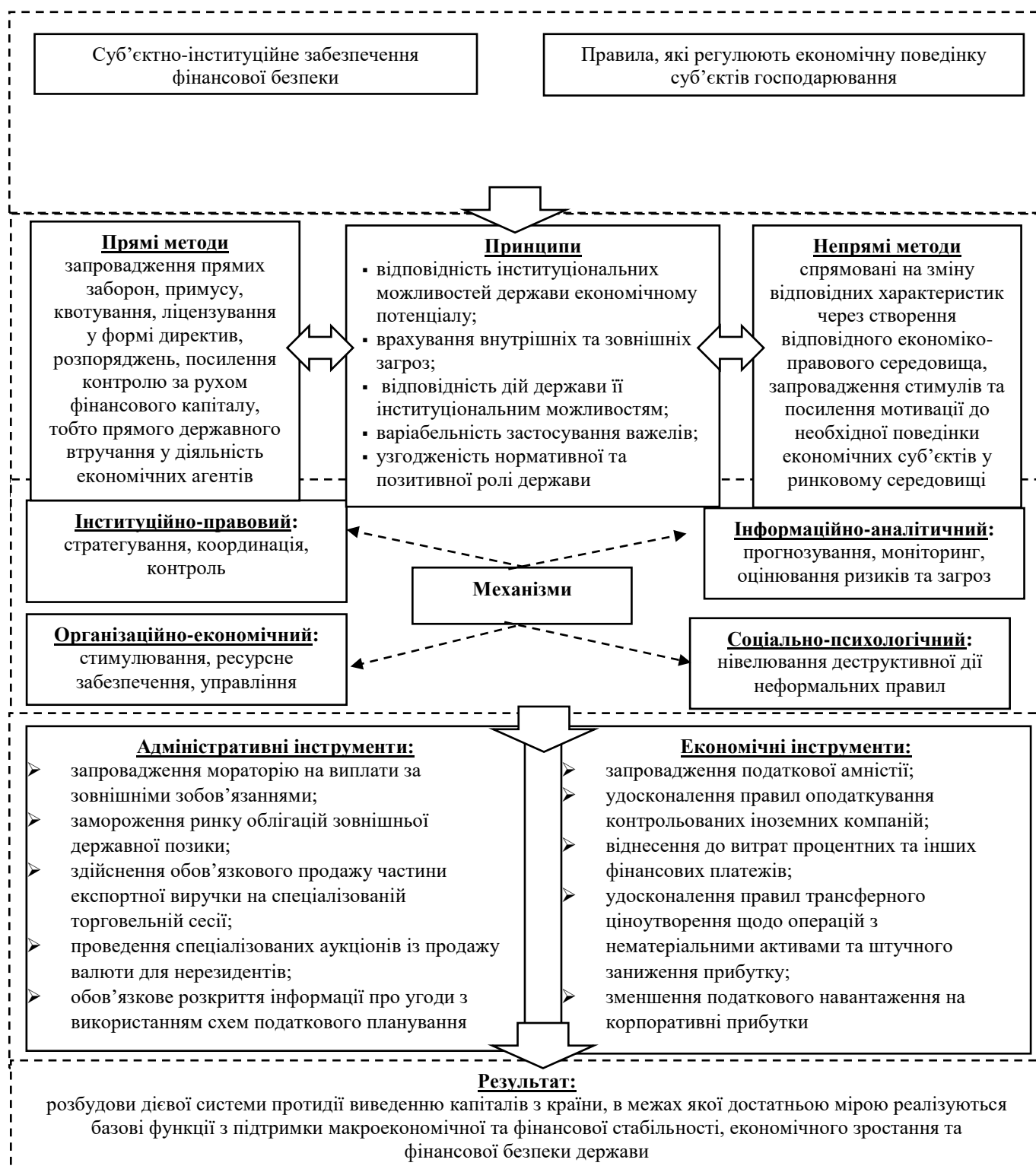

Рис. 1. Методичний інструментарій протидії ухиленню від сплати податків із застосуванням офшорних зон в контексті зміцнення фінансової безпеки держави (розроблено автором)

Висновки з даного дослідження і перспективи подальших розвідок у даному напрямі. На сьогодні низкою авторитетних міжнародних інституцій, зокрема ОЕСР, ФАТФ, Єврокомісією, Світовим банком та країнами, які мають досвід протидії виведенню капіталів із застосуванням офшорних зон, розроблено низку інструментів щодо протидії розмиванню баз оподаткування, легалізації коштів, отриманих злочинним шляхом, повернення активів. Йде мова про систему інструментів адміністративного характеру (запровадження мораторію на виплати за зовнішніми зобов'язаннями; замороження ринку облігацій зовнішньої державної позики; здійснення обов'язкового продажу частини експортної виручки на

спеціалізованій торговельній сесії; проведення спеціалізованих аукціонів із продажу валюти для нерезидентів; обов'язкове розкриття інформації про угоди з використанням схем агресивного податкового планування) та інструментів економічного характеру (запровадження податкової амністії; удосконалення правил оподаткування контрольованих іноземних компаній; віднесення до витрат процентних та інших фінансових платежів; удосконалення правил трансферного ціноутворення щодо операцій з нематеріальними активами та штучного заниження прибутку; зменшення податкового навантаження на корпоративні прибутки). Лише комплексне поєднання і реалізація запропонованих інструментів та засобів державної політики щодо боротьби з ухиленням від сплати податків із застосуванням офшорних зон дасть змогу сформувати дієву систему протидії виведенню капіталів з країни, в межах якої достатньою мірою реалізуються базові функції з підтримки макроекономічної та фінансової стабільності, економічного зростання та фінансової безпеки держави.

Нові виклики та загрози, нестандартність ситуації та критична гострота проблем, пов'язаних з посиленням ухилення від сплати податків із застосуванням офшорних зон об'єктивно потребують аналізу світових тенденцій виведення та акумуляція капіталів, тенденцій та макроекономічних наслідків виведення капіталів з України, оцінювання ефективності державної політики щодо протидії відпливу капіталів.

Література

1. Мелих О. Фінансова безпека держави: сутність, критерії оцінки та превентивні заходи зміцнення / О. Мелих // Економічний аналіз. – 2013. – Т. 12(2). – С. 266–272. – Режим доступу : http://nbuv.gov.ua/UJRN/ecan_2013_12%282%29_54.
2. Гунчак Н. В. Державне регулювання процесу інтелектуалізації економіки України : монографія / Н. В. Гунчак, Т. Г. Васильців, О. Є. Сухай. – Львів : Априорі, 2016. – 251 с.
3. Савченко В. Ф. Державне регулювання як сучасна складова економічного розвитку в Україні / В. Ф. Савченко // Проблеми і перспективи економіки та управління. – 2015. – № 2 (2). – С. 27–37.
4. Mikesell J. L., Ross J. M. Fast money? The contribution of state tax amnesties to public revenue systems, Nat. Tax J. 2012. P. 529–562. URL: <https://www.ntanet.org/NTJ/65/3/ntj-v65n03p529-62-fast-money-contribution-state.pdf?v=%CE%B1&r=03589733876287937>.
5. Корнилюк Р. G-20 проти офшорів: рішучі дії чи світове шоу? [Електронний ресурс] / Р. Корнилюк – Режим доступу : <http://www.epravda.com.ua/publications/4aa95a03104bd>.
6. Гамбаров Г. Д. Механізм міжнародно-правового співробітництва у сфері боротьби з офшорними схемами ухилення від сплати податків / Г. Д. Гамбаров // Фінансове право. – 2013. – № 3. – С. 18–21.
7. Inclusive Framework On Beps Composition Members. OECD. April 2017. URL: <http://www.oecd.org/tax/beps/inclusive-framework-on-beps-composition.pdf>.
8. BEPS Actions. OECD. URL: <http://www.oecd.org/tax/beps/beps-actions.htm>.
9. Тишук Т. А. Виведення капіталів з України: масштаби та напрямки запобігання: аналітична доповідь / Т. А. Тишук, А. М. Павлова, Д. О. Махортих, О. В. Іванов. – Київ : НІСД, 2013. – 39 с.
10. Касперович Ю. В. Міжнародний досвід боротьби з ухиленням від оподаткування та розмиванням податкової бази: висновки та рецепти для України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://old2.niss.gov.ua/content/articles/files/mizhnar_dosv-1761d.pdf.
11. Resolution of the Council and of the representatives of the governments of the Member States, meeting within the Council, of 27 June 2006 on code of conduct transfer pricing documentation for associated enterprises in the European Union (EU TPD). Official Journal of the European Union. (2006/C 176/01). URL: <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:C:2006:176:0001:0007:EN:PDF>.
12. Августин Р. Р. Теоретико-методологічні засади та прикладні інструменти державної політики системної детінізації економічних відносин в Україні : монографія / Р. Р. Августин. – Тернопіль : Крок, 2017. – 72 с.

References

1. Melykh O. Finansova bezpeka derzhavy: sutnist, kryterii otsinky ta preventyvni zakhody zmitsnennia / O. Melykh // Ekonomichnyi analiz. – 2013. – Т. 12(2). – С. 266–272. – Режим доступу : http://nbuv.gov.ua/UJRN/ecan_2013_12%282%29_54.
2. Hunchak N. V. Derzhavne rehuliuвання protsesu intelektualizatsii ekonomiky Ukrainy : monohrafiia / N. V. Hunchak, T. H. Vasylytsiv, O. Ye. Sukhai. – Lviv : Apriori, 2016. – 251 с.
3. Savchenko V. F. Derzhavne rehuliuвання yak suchasna skladova ekonomichnoho rozvytku v Ukraini / V. F. Savchenko // Problemy i perspektivy ekonomiky ta upravlinnia. – 2015. – № 2 (2). – С. 27–37.
4. Mikesell J. L., Ross J. M. Fast money? The contribution of state tax amnesties to public revenue systems, Nat. Tax J. 2012. R. 529–562. URL: <https://www.ntanet.org/NTJ/65/3/ntj-v65n03p529-62-fast-money-contribution-state.pdf?v=%CE%B1&r=03589733876287937>.
5. Kornilyuk R. G-20 proty ofshoriv: rishuchi dii chy svitove shou? [Elektronnyi resurs] / R. Kornilyuk – Режим доступу : <http://www.epravda.com.ua/publications/4aa95a03104bd>.
6. Hambarov H. D. Mekhanizm mizhnarodno-pravovoho spivrobotnytstva u sferi borotby z ofshornymy skhemamy ukhlyennia vid splaty podatkov / H. D. Hambarov // Finansove pravo. – 2013. – № 3. – С. 18–21.
7. Inclusive Framework On Beps Composition Members. OECD. April 2017. URL: <http://www.oecd.org/tax/beps/inclusive-framework-on-beps-composition.pdf>.
8. BEPS Actions. OECD. URL: <http://www.oecd.org/tax/beps/beps-actions.htm>.
9. Tyshchuk T. A. Vyvedennia kapitaliv z Ukrainy: masshtaby ta napriamky zapobihannia: analitychna dopovid / T. A. Tyshchuk, A. M. Pavlova, D. O. Makhortykh, O. V. Ivanov. – Kyiv : NISD, 2013. – 39 с.
10. Kasperovych Yu. V. Mizhnarodnyi dosvid borotby z ukhlyenniam vid opodatkuvannia ta rozmyvanniam podatkovoi bazy: vysnovky ta retsepty dlia Ukrainy [Elektronnyi resurs]. – Режим доступу : http://old2.niss.gov.ua/content/articles/files/mizhnar_dosv-1761d.pdf.
11. Resolution of the Council and of the representatives of the governments of the Member States, meeting within the Council, of 27 June 2006 on code of conduct transfer pricing documentation for associated enterprises in the European Union (EU TPD). Official Journal of the European Union. (2006/C 176/01). URL: <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:C:2006:176:0001:0007:EN:PDF>.
12. Avhustyn R. R. Teoretyko-metodolohichni zasady ta prykladni instrumenty derzhavnoi polityky systemnoi detinizatsii ekonomichnykh vidnosyn v Ukraini : monohrafiia / R. R. Avhustyn. – Ternopil : Krok, 2017. – 72 с.